Тема: Вступ до курсу «Історія педагогіки»

План:

1. Значення, предмет, завдання та структура навчального курсу «Історія педагогіки»
2. Принципи історії педагогіки
3. Джерела історії педагогіки

1. Значення, предмет, завдання та структура навчального курсу «Історія педагогіки»

Розвиток суспільства і зміни у відносинах між людьми завжди знаходили своє відображення в практиці освіти, навчання і виховання підростаючих поколінь, у меті та завданнях школи, в педагогічних теоріях і системах. Освіта, навчання і виховання — процеси соціальні, історично зумовлені, в яких завжди відображаються цілі та інтереси панівних класів суспільства, а також їх політичних партій. Щоб правильно зрозуміти закономірності цих процесів, необхідно знати історію розвитку освіти, виховання, школи та педагогічних теорій від найдавніших часів до наших днів.

Відомий німецький історик педагогіки К.Шмідт говорив, що лише той в змозі зрозуміти істинну науку сучасної педагогіки, хто сам вжився в історію педагогіки. Вона вчить бути об’єктивним, правильно оцінювати думки, що циркулюють в літературі. Вона допомагає усвідомлювати, що багато з того, що приймається тим чи іншим дослідником за своє нове, оригінальне творіння, давно вже існувало раніше і робилося часом чи намічалося ще вірніше і краще, ніж сьогодні, чи, навпаки, визнане неправильним, давно засуджене багаторічним досвідом. Педагогіка без її історії те ж саме, що будівля без фундаменту. Відсутністю твердих знань з історії педагогіки можна пояснити немало помилок в діяльності педагогів-практиків і вчених-педагогів.

Історія педагогіки — одночасно і педагогічна, і історична наука. Історична точка зору полягає в описанні, у відкритті того, що було і як було. Історик прагне відповісти на питання: що? яке? як? коли? Педагог же прагне пізнати особливості розвитку і суспільні функції освітніх явищ та педагогічних поглядів, а також проаналізувати їх, оцінити їх слушність, встановити, чи були вони виразом прогресу, чи актуальні сьогодні. При цьому педагог прагне до пізнання не через саму історичну цікавість, а, і це головне, щоб поглибити свою педагогічну ерудицію, краще зрозуміти напрямки розвитку школи і педагогічної думки, орієнтуватися в сучасних освітніх тенденціях, шкільних системах і педагогічних теоріях. Тому педагога не все однаково цікавить в освітній минувшині. Якщо історик може твердити, що все важливо, і може дійти до дріб’язкового хронологічного вивчення минулого, то педагог, як

правило, займає вибіркову позицію, цінну, «утилітарну» з педагогічної точки зору.

Як окрема галузь знань історія педагогіки зародилася в другій половині XVII ст., однак її розвиток припадає на другу половину XIX ст. і наступне століття. Серед першопрохідців-істориків педагогіки насамперед слід назвати француза К.Фльорі («Про вибір і метод учбових занять», 1686), німців К.Мангельсдорфа («Спроба викладу того, що протягом тисячоліть говорилося і робилося в галузі виховання», 1779), Ф.Рухкопфа («Історія шкільної і виховної справи в Німеччині», 1794), К.Шмідта («Історія виховання від його виникнення до нашого часу», 1902). Протягом більш як століття історія педагогіки розвивалась не як історія науки про виховання, оскільки її в сучасному розумінні ще не існувало, а як історія практики виховання і освіти, з одного боку, і як виклад поглядів на виховання тих чи інших мислителів — з другого.

В Україні історія педагогіки почала розроблятися з середини XIX ст. Увагу вітчизняних дослідників привертали як історія зарубіжної, так і історія школи і освіти в Україні. В цей час виходить багато перекладних праць з історії педагогічної думки зарубіжних авторів. Вітчизняна історія педагогіки кінця XIX — початку XX ст. представлена незначною кількістю робіт дослідницького характеру, інші ж страждали описовістю, відсутністю аналітичності.

Як окремий предмет викладання історія педагогіки входить в програму педагогічних закладів з другої половини XIX ст.

Предметом історії педагогіки є вивчення історичних закономірностей розвитку виховання, школи і педагогічної думки в різні історичні періоди з найдавніших часів до наших днів. Тут слід звернути увагу на три принципово важливі особливості. По-перше, на послідовність слів: виховання, школа і педагогічна думка, яка зовсім не випадкова. Як буде показано далі, у такій послідовності і відбувався складний процес їх становлення і розвитку. По-друге, на те, що виховання, школа і педагогічна теорія розглядаються в процесі їх взаємозв’язку і розвитку. По-третє, історія педагогіки вивчає історичні закономірності цього розвитку, тобто намагається встановити все, що є спільним для виховання, школи і педагогічної думки в різні історичні періоди.

Основні завдання історії педагогіки

Основні завдання історії педагогіки як науки:

• отримання достовірних наукових знань про закономірності розвитку різних педагогічних явищ і трансформацію різних педагогічних теорій, обумовлених цими явищами;

• аналіз боротьби прогресивних і консервативних тенденцій в розвитку педагогіки;

• розкриття з наукових позицій причин якісних змін в розвитку педагогіки;

• встановлення шляхів, якими йшов процес формування нового теоретичного змісту педагогічної науки (генезис прогресивних начал педагогічної теорії).

Завдання історії педагогіки як предмету педагогічної освіти (навчальної дисципліни):

Історія педагогіки відіграє важливу роль у професійній підготовці майбутніх учителів, розв'язуючи такі завдання:

• виявити й ознайомити студентів із основними шляхами та закономірностями розвитку виховання, школи і педагогічної думки у різні історичні періоди;

• сформувати в студентів систему знань про світовий історико-педагогічний процес та про місце української педагогіки в ньому; ознайомити з сучасними формами виховання і педагогічними течіями через їх історичний родовід;

• розкрити кращі здобутки педагогічної мудрості українського й інших народів та виробити уміння застосовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності;

• виховання любові до педагогічної професії, формування ідеалу вчителя на основі яскравих прикладів життя відомих педагогів (Коменський, Песталоцці, Ушинський, Макаренко тощо) і формування основ педагогічної майстерності;

• сформувати самостійне історико-педагогічне мислення (навчити бачити і розуміти закономірності розвитку педагогічних категорій); формувати критичне ставлення до педагогічної спадщини минулого, що буде утримувати майбутнього педагога від консерватизму і рутини, а також від псевдоноваторства в учительській роботі;

• оволодіти методами ретроспективного аналізу історико-педагогічних явищ і фактів;

• розширити професійний світогляд, збагатити духовну культуру майбутніх педагогів.

У контексті поставлених завдань історія педагогіки дає змогу зрозуміти зв'язок педагогічних явищ із суспільно-культурними відносинами епохи і країни, виробляє історичну перспективу, дозволяє глибше, критичніше і більш всебічно оцінити стан освітніх і педагогічних систем і прагнень сучасності, збуджує живе зацікавлення педагогічними проблемами, прищеплює культ педагогічних традицій, може служити засобом формування почуття патріотизму та інтернаціоналізму.

Структура курсу «Історія педагогіки»

Курс складається із двох розділів:

1. Історія української школи і педагогіки.

2. Історія зарубіжної класичної школи і педагогіки;

2. Принципи історії педагогіки

Основними принципами побудови історії педагогіки є:

1. Історизм, що передбачає вивчення будь-якого явища в процесі його виникнення, становлення і розвитку, розгляд педагогічних явищ стосовно конкретної історичної епохи, соціально-економічних особливостей цієї епохи, що детермінують зміст, методи і організацію навчально-виховного процесу.

Багато дослідників, прагнучи «актуалізувати» свою роботу, намагаються встановити безпосередні зв'язки між явищами, фактами, поглядами віддалених від нас епох і сучасністю, проводять неправомірні історичні паралелі, затрачають час і зусилля на пошуки у педагогів минулого висловлювань, що обґрунтовують сучасні ідеї, посилаються на поняття і факти з минулого, лише зовнішньо схожі з сучасними. Зовсім ігнорується той факт, що багато термінів і понять, що зустрічаються в літературі минулих століть, при всій їх подібності на сучасні мали зовсім інше трактування і в ході історичного розвитку суттєво змінили свій зміст.

Історичний підхід до педагогічних явищ передбачає врахування низки моментів, а саме: соціально-економічні особливості епохи, що детермінує зміст, методи і організацію навчально-виховного процесу, а також напрям шляхів пошуків їх зміни, а звідси — виникнення тих чи інших педагогічних теорій і концепцій; вплив у кожну епоху успіхів загальнонаукового прогресу на концепції виховання і педагогічної теорії; еволюцію і трансформацію ідей, концепцій, теорій, понять і термінів; виділення тенденцій розвитку.

2. Системності, що передбачає розгляд фактів і явищ виховання і навчання в рамках всієї шкільної системи і шкільних традицій відповідної епохи; аналіз ідей, висловлювань, теорій педагогів минулого в рамках їх цілісних концепцій виховання; вивчення педагогічних систем минулого в системі конкретних соціальних відносин, політичного ладу, суспільних та ідеологічних поглядів із врахуванням боротьби між окремими їх напрямками.

3. Науковості. В період розвитку демократії, коли дано імпульс творчому мисленню, необхідно осмислити минуле з позиції глибшого, більш справедливого і чесного підходу до тих подій, які ми переживаємо. Науковість, що передбачає об'єктивність дослідника, вимагає від нього неупередженого ставлення до всіх етапів розвитку виховання, школи і педагогічної думки.

4. Партійності. Особливу увагу слід надавати виявленню в педагогічних ідеях і концепціях минулого відбиття класових, політичних інтересів окремих соціальних груп, завжди ставлячи питання «Кому це вигідно?».

3. Джерела історії педагогіки

За своєю природою та способом донесення інформації джерела історії класифікуються у ряд груп. При цьому слід враховувати, що всі вони поділяються на прямі і непрямі.

Класифікація	*Прямі*	*Непрямі*
Предметні	Залишки засобів пращ. Твори образотворчого мистецтва.	
Письмові	Твори видатних педагогів. Архівні матеріали. Педагогічна преса.	Пращ з історії, історії літератури, історії культури, мемуари педагогів, художньо-педагогічна література.
Етнографічні	Культура і побут. Етногенез. Розселення та культурно-побутові зв’язки.	
Лінгвістичні	Походження і розвиток основних педагогічних понять.	Розвиток мови.
Усні	Педагогічний фольклор (казки, байки, легенди, пісні, приказки).	
Кіно-, фоно-, фотоматеріали	Документальне кіно, хроніка, відео- та аудіозаписи.	Художні кінофільми.

Комплексне використання цих джерел дає змогу давати достовірну, об’єктивну оцінку різноманітним фактам і явищам, що мали місце в історії педагогіки.